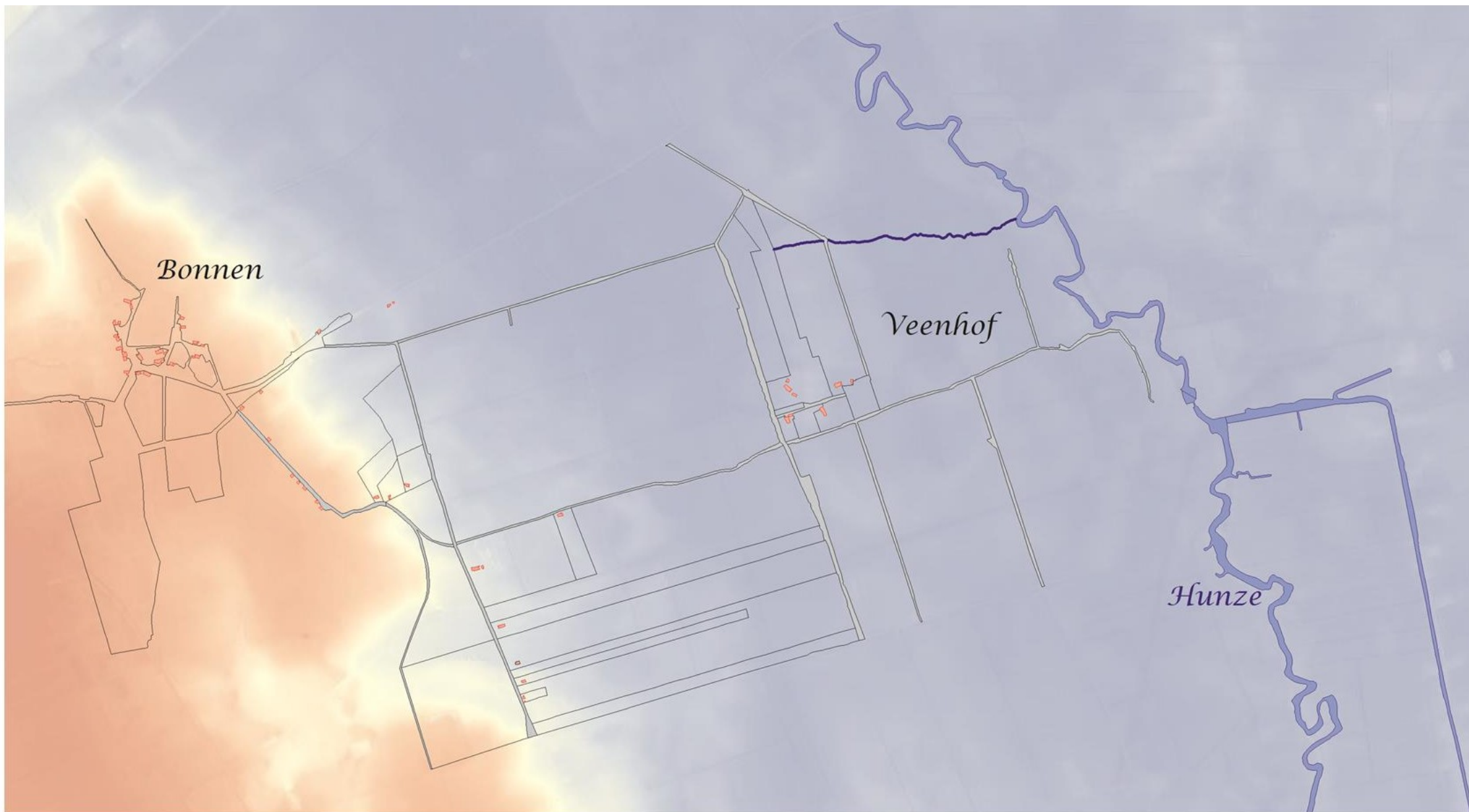

Bonnen is samen met Gieten al vermeld in deel 3. Ten oosten van Bonnen ligt het gehucht Veenhof, op bovenstaande kaart, met de situatie van 1832, weergegeven met 4 boerderijen. De eigenaren in 1832 zijn Otte Buiting, Geert Egberts van der Wijk, Harmen Jans Hidding en Berend Jans Veenhof. Er zijn familiebanden tussen deze eigenaren. Afgaande op de in deze families voorkomende persoonsnamen lijkt het er op dat deze afstammen van één of meerdere leenmannen van de bisschop van Utrecht, van adellijke afkomst uit Westfalen. Uit oorkonden is bekend dat er leengoederen waren in Gieten en Gasselte. Mogelijk is ook de Veenhof een oorspronkelijk leengoed geweest. Leenman in Gasselte was een Wernbold die gehuwd was met Wibbe van de Ghore van Steenwijk. Hun dochter Lamme huwde in 1359 met Arend Huys van Ruinen, zoon van Johan van Norch. Of Wernbold en Wibbe meer kinderen hadden is niet bekend, doch wel zeer waarschijnlijk. Mannelijke nazaten kunnen dan voor verdere uitbreiding van het bezit hebben gezorgd. Zie het vorige kaartje met een detail van het centrum.

Veenhof omstreeks 1800, gebaseerd op het kadastrale minuutplan van 1832. Dit plan is grotendeels al vervaardigd in de Franse tijd. Daarom zijn meer details op de kaart afgebeeld, zoals sloten met hun breedte, paden en wegbegrenzingsen. De percelen op het door mij gedigitaliseerde deel van de kaart kunnen dus afwijken van de kadastrale perceelsindeling.

In 1832 waren de boerderijen in het bezit van:

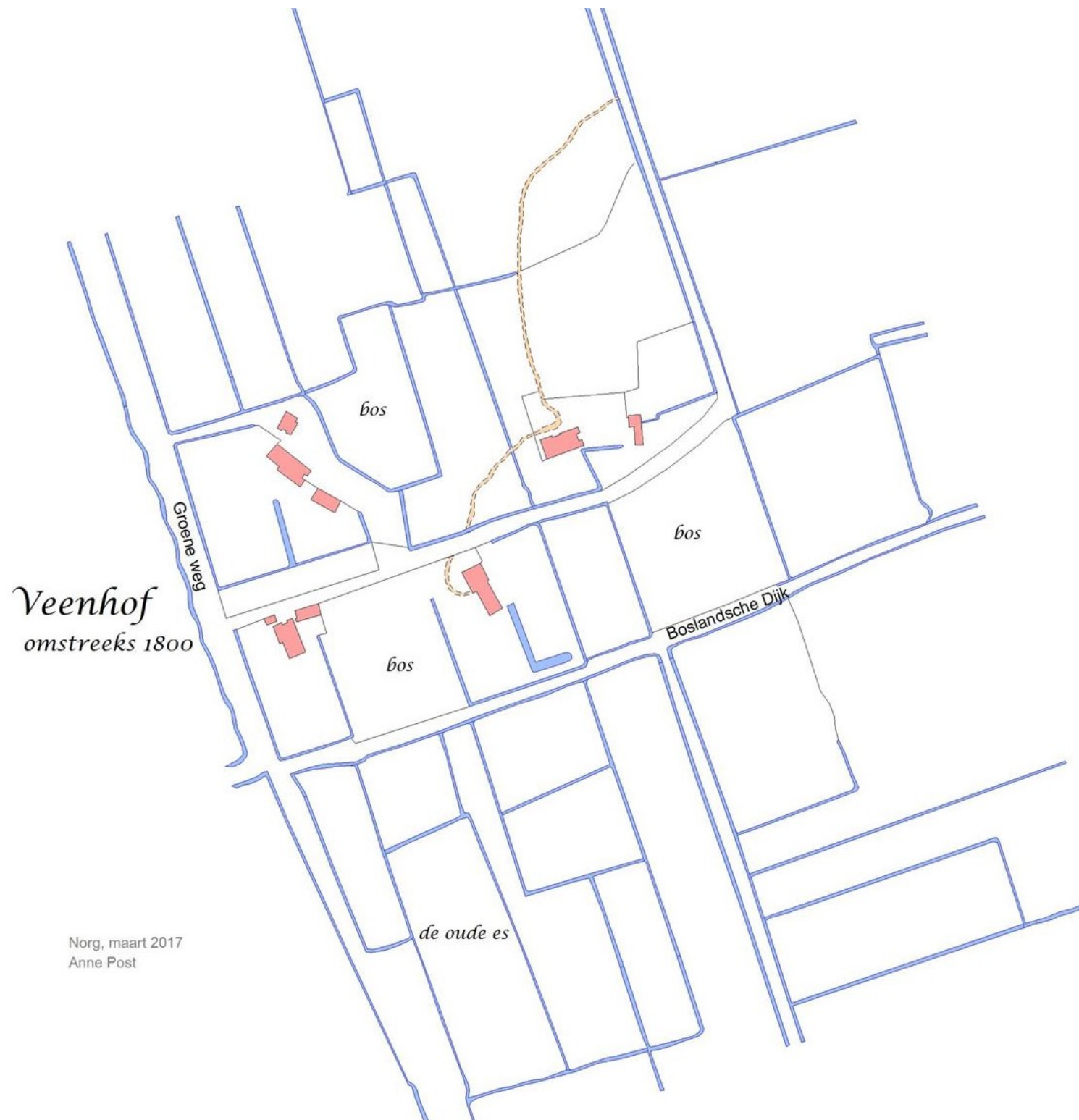
- 1 Otto Buiting
- 2 Harmen Jans Hidding
- 3 Berent Jans Veenhof
- 4 Geert Egberts van der Wijk

Op de website van Hans Homan Free kunt u de voorouders vinden van deze eigenaren.

<http://www.homanfree.nl/Gietgen/Gieter%20Genealogie.htm>

Alles wijst er op dat deze voorouders nazaten zijn van in oorkonden vermelde leenmannen van landgoederen/hofgoederen van de bisschop van Utrecht die in oorkonden worden vermeld, of hun meiers op de hoeves. Deze meiers waren echter vaak ook familieleden en kwamen oorspronkelijk uit hetzelfde Westfaalse gebied.

Zie hieromtrent andere artikelen op deze website.

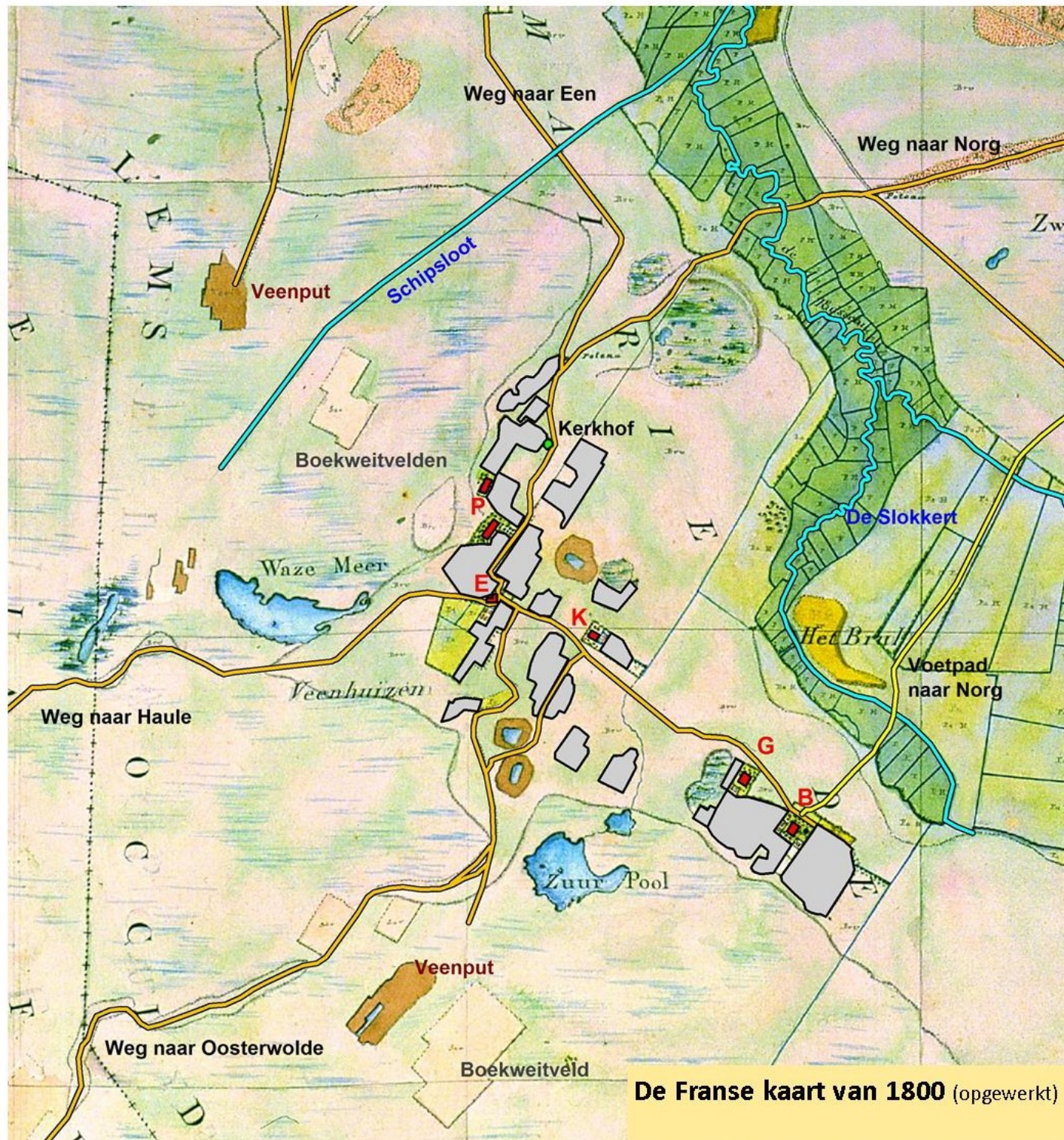

Detail van de kaart Veenhuizen 1639

Wat er tussen 1639 en 1832 in dit gebied is gebeurd kunt u lezen in andere artikelen op deze website. Op het kaartje rechts de situatie in het oude Veenhuizen omstreeks 1800. De kerk is omstreeks 1660 afgebroken en het kerkhof, de begraafplaats, is, samen met het Pastoors erf P naar een droger gelegen plek verhuisd. Die verplaatsing heeft voor 1710 plaats gehad omdat het kerkhof van Veenhuizen vermeld staat op een kaart gemaakt door de landmeter Tiedeman, precies op de plek waar nu het Spaans kerkhof ligt. Het Esser erf is ook naar het zuiden verplaatst en één van die gebouwen is nu bekend als de Jachtweide. Ook de andere erven zijn naar het zuiden verplaatst en kwamen te liggen aan een zandweg, ongeveer ter hoogte van de huidige Meidoornlaan. Dit pad ging bij het Bronneger erf B in noordelijke richting verder als voetpad langs het Brul naar Norg. De gebruikers van de boerderijen van 1639 staan op die kaart vermeld.

Ook van omstreeks 1450 zijn die namen bekend. Er waren toen maar drie belaste bedrijven. Jan Wemels, ongetwijfeld de pastoor, Jan Nyens, vermoedelijk op het Esser erf en Jonge Ludiken Arentzn, vermoedelijk op het Camper erf.

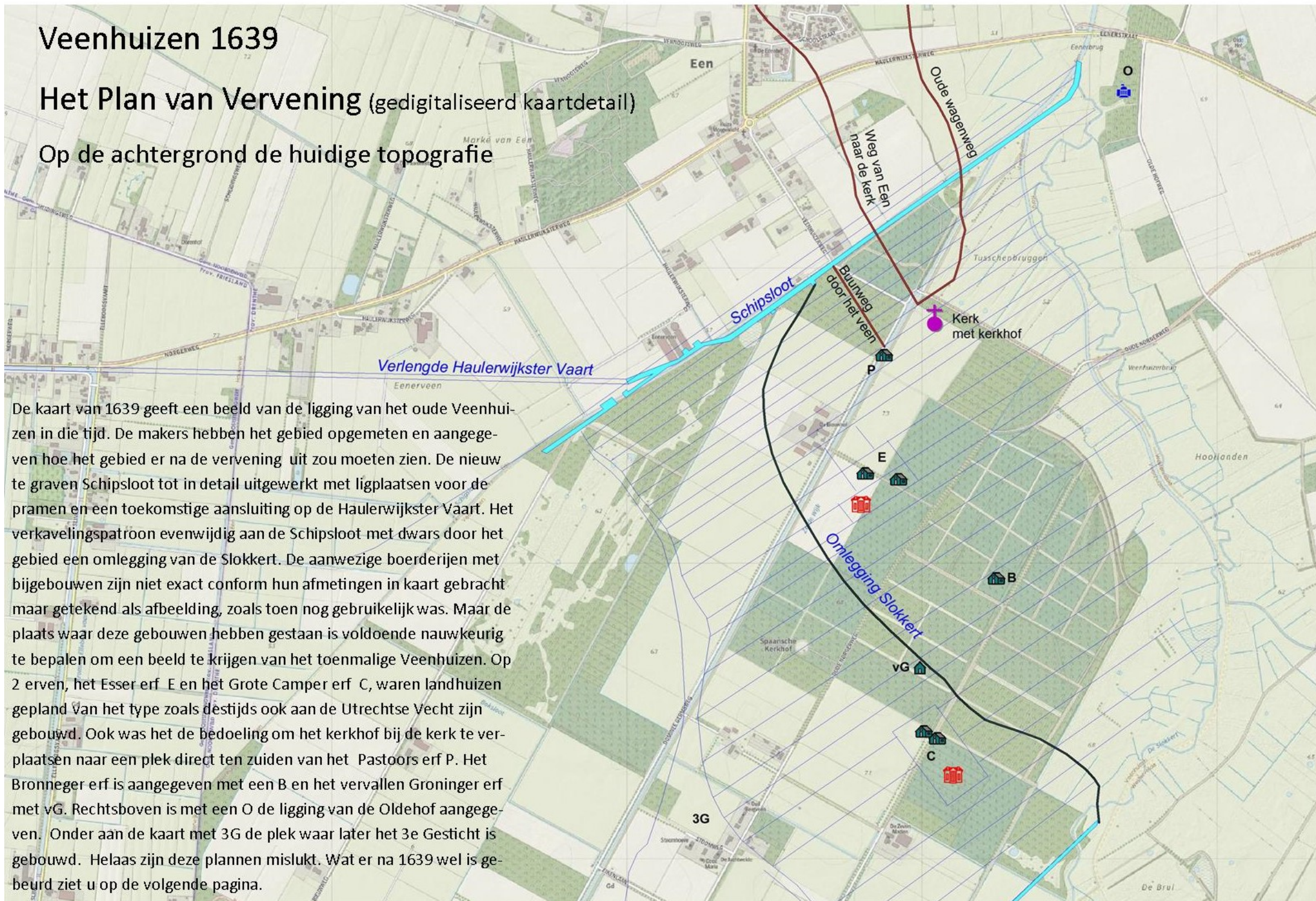

De Franse kaart van 1800 (opgewerkt)

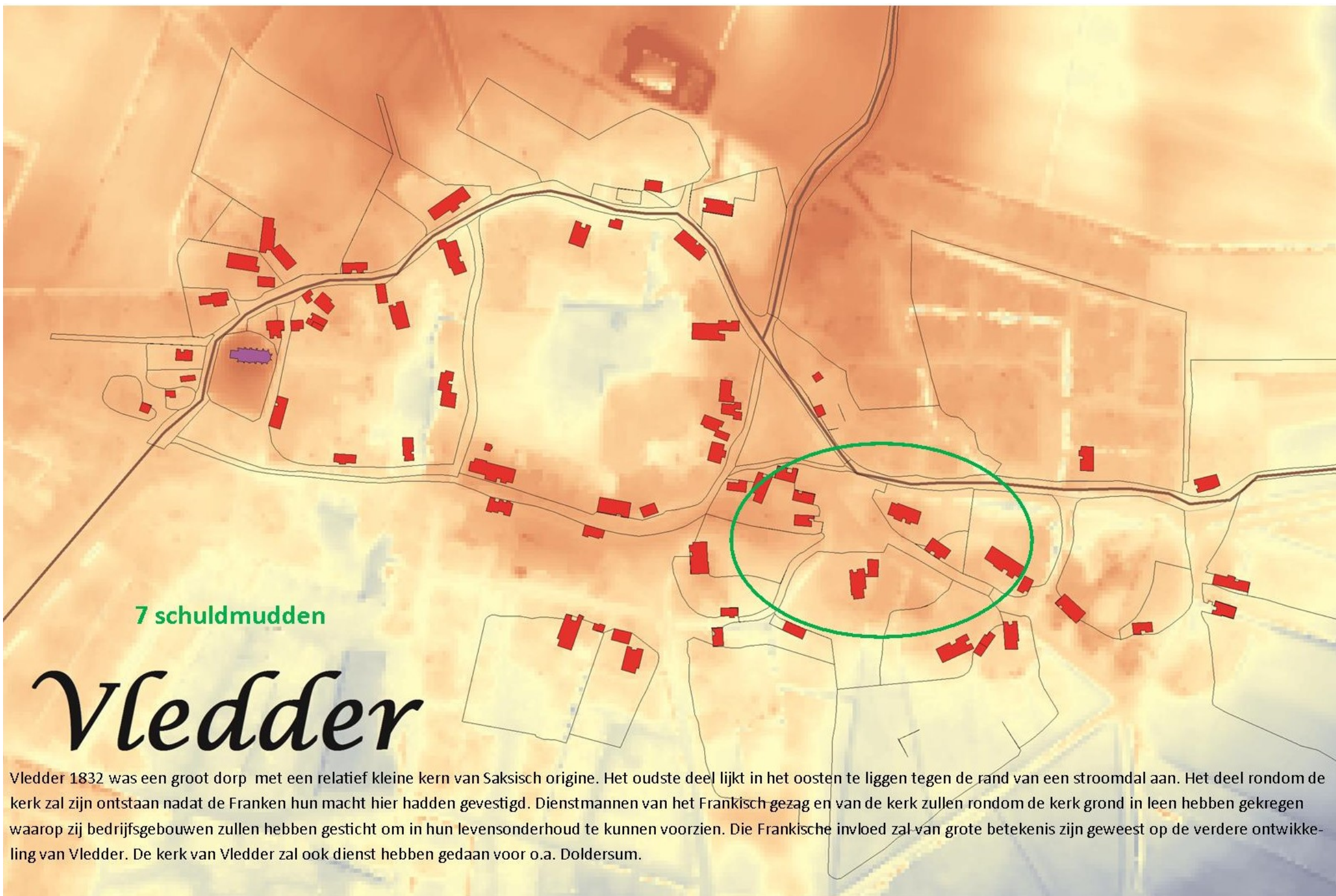
Veenhuizen 1639

Het Plan van Vervening (gedigitaliseerd kaartdetail)

Op de achtergrond de huidige topografie

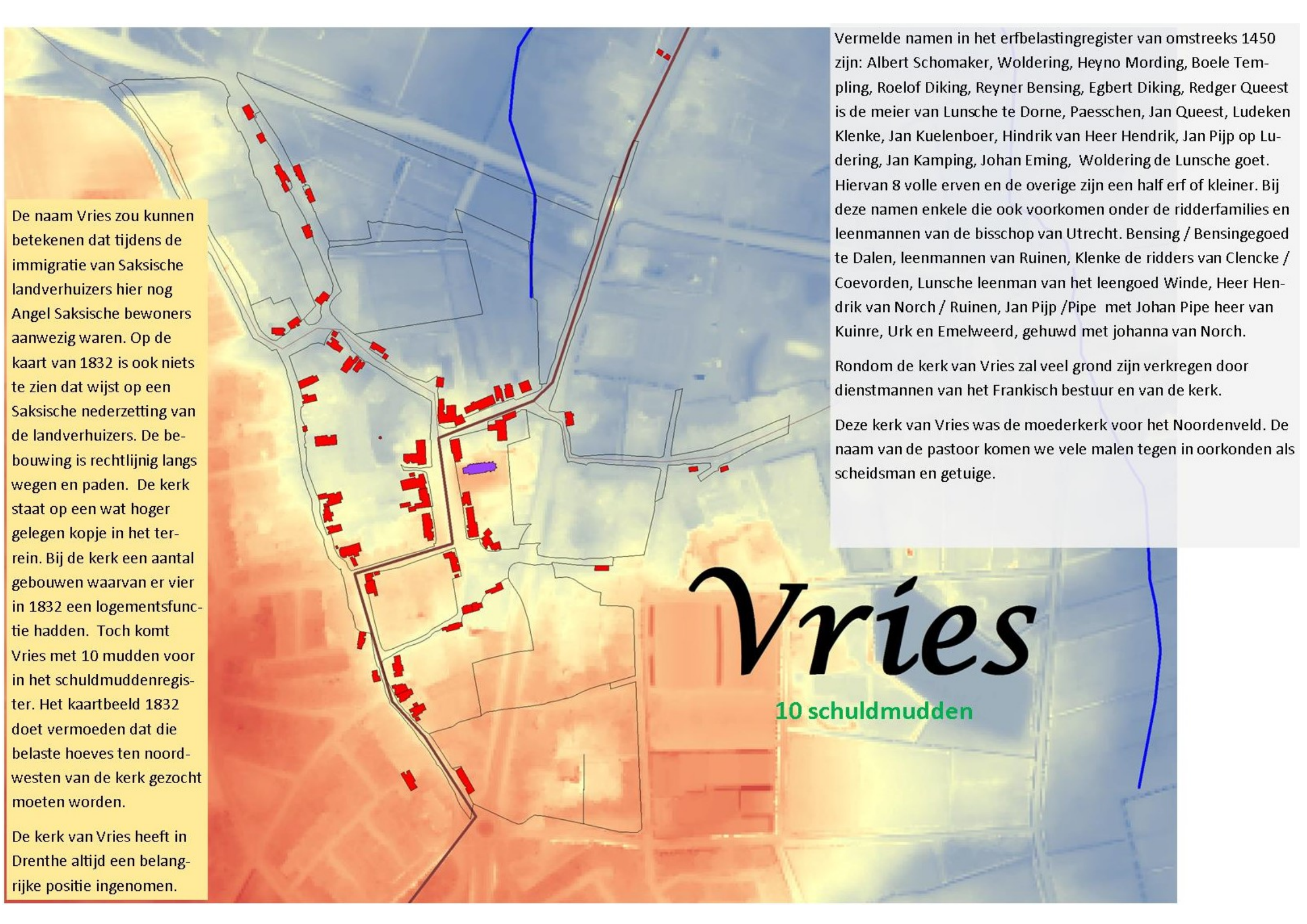
De kaart van 1639 geeft een beeld van de ligging van het oude Veenhuizen in die tijd. De makers hebben het gebied opgemeten en aangegeven hoe het gebied er na de vervening uit zou moeten zien. De nieuwe graven Schipssloot tot in detail uitgewerkt met ligplaatsen voor de pramen en een toekomstige aansluiting op de Haulerwijkster Vaart. Het verkavelingspatroon evenwijdig aan de Schipssloot met dwars door het gebied een omlegging van de Slokkert. De aanwezige boerderijen met bijgebouwen zijn niet exact conform hun afmetingen in kaart gebracht maar getekend als afbeelding, zoals toen nog gebruikelijk was. Maar de plaats waar deze gebouwen hebben gestaan is voldoende nauwkeurig te bepalen om een beeld te krijgen van het toenmalige Veenhuizen. Op 2 erven, het Esser erf E en het Grote Camper erf C, waren landhuizen gepland. Van het type zoals destijds ook aan de Utrechtse Vecht zijn gebouwd. Ook was het de bedoeling om het kerkhof bij de kerk te verplaatsen naar een plek direct ten zuiden van het Pastoors erf P. Het Bronneger erf is aangegeven met een B en het vervallen Groninger erf met vG. Rechtsboven is met een O de ligging van de Oldehof aangegeven. Onder aan de kaart met 3G de plek waar later het 3e Gesticht is gebouwd. Helaas zijn deze plannen mislukt. Wat er na 1639 wel is gebeurd ziet u op de volgende pagina.

7 schuldmudden

Vledder

Vledder 1832 was een groot dorp met een relatief kleine kern van Saksisch origine. Het oudste deel lijkt in het oosten te liggen tegen de rand van een stroomdal aan. Het deel rondom de kerk zal zijn ontstaan nadat de Franken hun macht hier hadden gevestigd. Dienstmannen van het Frankisch gezag en van de kerk zullen rondom de kerk grond in leen hebben gekregen waarop zij bedrijfsgebouwen zullen hebben gesticht om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Die Frankische invloed zal van grote betekenis zijn geweest op de verdere ontwikkeling van Vledder. De kerk van Vledder zal ook dienst hebben gedaan voor o.a. Doldersum.

De naam Vries zou kunnen betekenen dat tijdens de immigratie van Saksische landverhuizers hier nog Angel Saksische bewoners aanwezig waren. Op de kaart van 1832 is ook niets te zien dat wijst op een Saksische nederzetting van de landverhuizers. De bebouwing is rechtlijnig langs wegen en paden. De kerk staat op een wat hoger gelegen kopje in het terrein. Bij de kerk een aantal gebouwen waarvan er vier in 1832 een logementsfunctie hadden. Toch komt Vries met 10 mudden voor in het schuldmuddenregister. Het kaartbeeld 1832 doet vermoeden dat die belaste hoeves ten noordwesten van de kerk gezocht moeten worden.

De kerk van Vries heeft in Drenthe altijd een belangrijke positie ingenomen.

Vermelde namen in het erfbelastingregister van omstreeks 1450 zijn: Albert Schomaker, Woldering, Heyno Mording, Boele Templing, Roelof Diking, Reyner Bensing, Egbert Diking, Redger Queest is de meier van Lunsche te Dorne, Paesschen, Jan Queest, Ludeken Klenke, Jan Kuelenboer, Hindrik van Heer Hendrik, Jan Pijp op Luderling, Jan Kamping, Johan Eming, Woldering de Lunsche goet. Hiervan 8 volle erven en de overige zijn een half erf of kleiner. Bij deze namen enkele die ook voorkomen onder de ridderfamilies en leenmannen van de bisschop van Utrecht. Bensing / Bensingegoed te Dalen, leenmannen van Ruinen, Klenke de ridders van Clencke / Coevorden, Lunsche leenman van het leengoed Winde, Heer Hendrik van Norch / Ruinen, Jan Pijp / Pipe met Johan Pipe heer van Kuinre, Urk en Emelweerd, gehuwd met Johanna van Norch.

Rondom de kerk van Vries zal veel grond zijn verkregen door dienstmannen van het Frankisch bestuur en van de kerk.

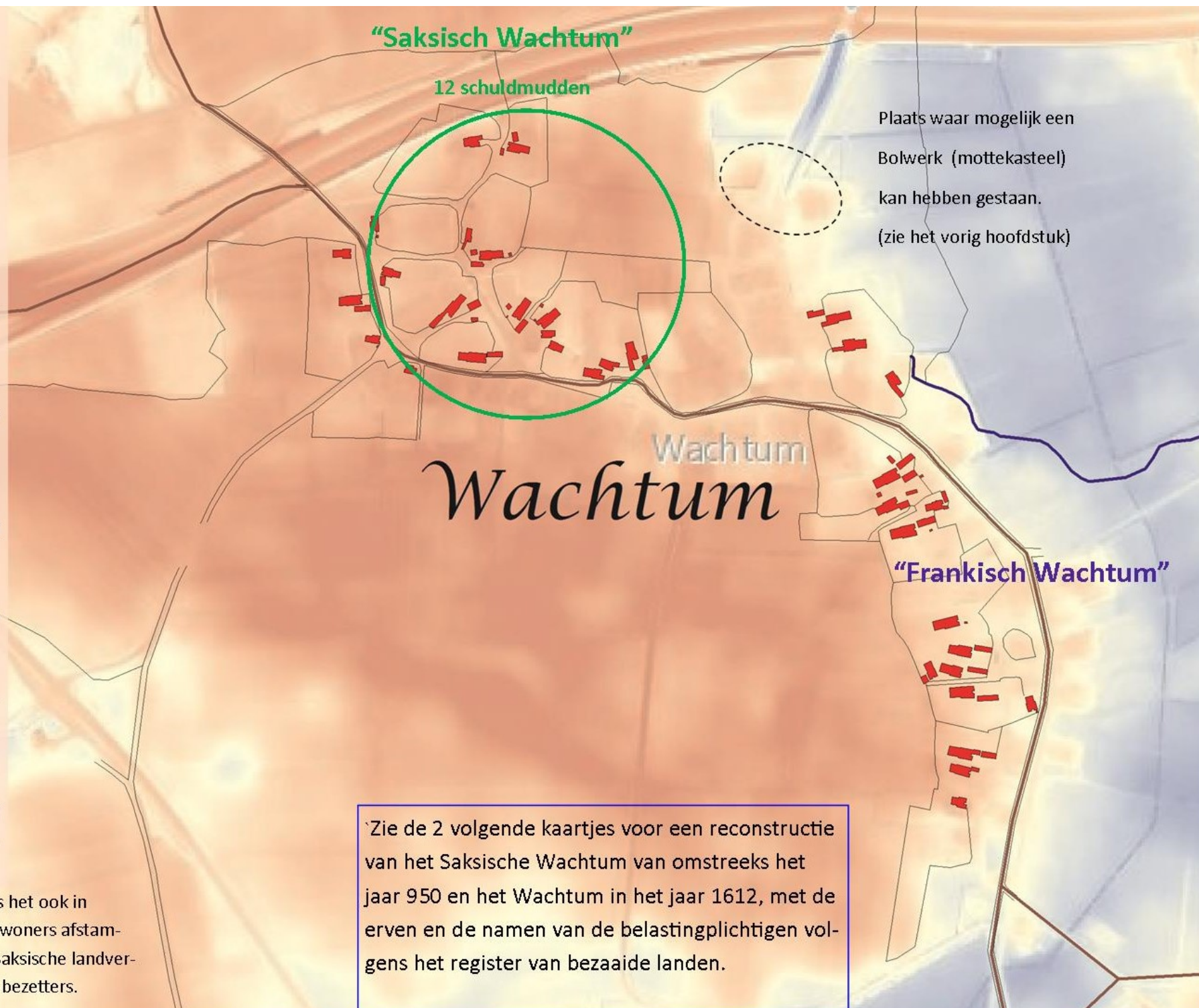
Deze kerk van Vries was de moederkerk voor het Noordenveld. De naam van de pastoor komen we vele malen tegen in oorkonden als scheidsman en getuige.

Vries

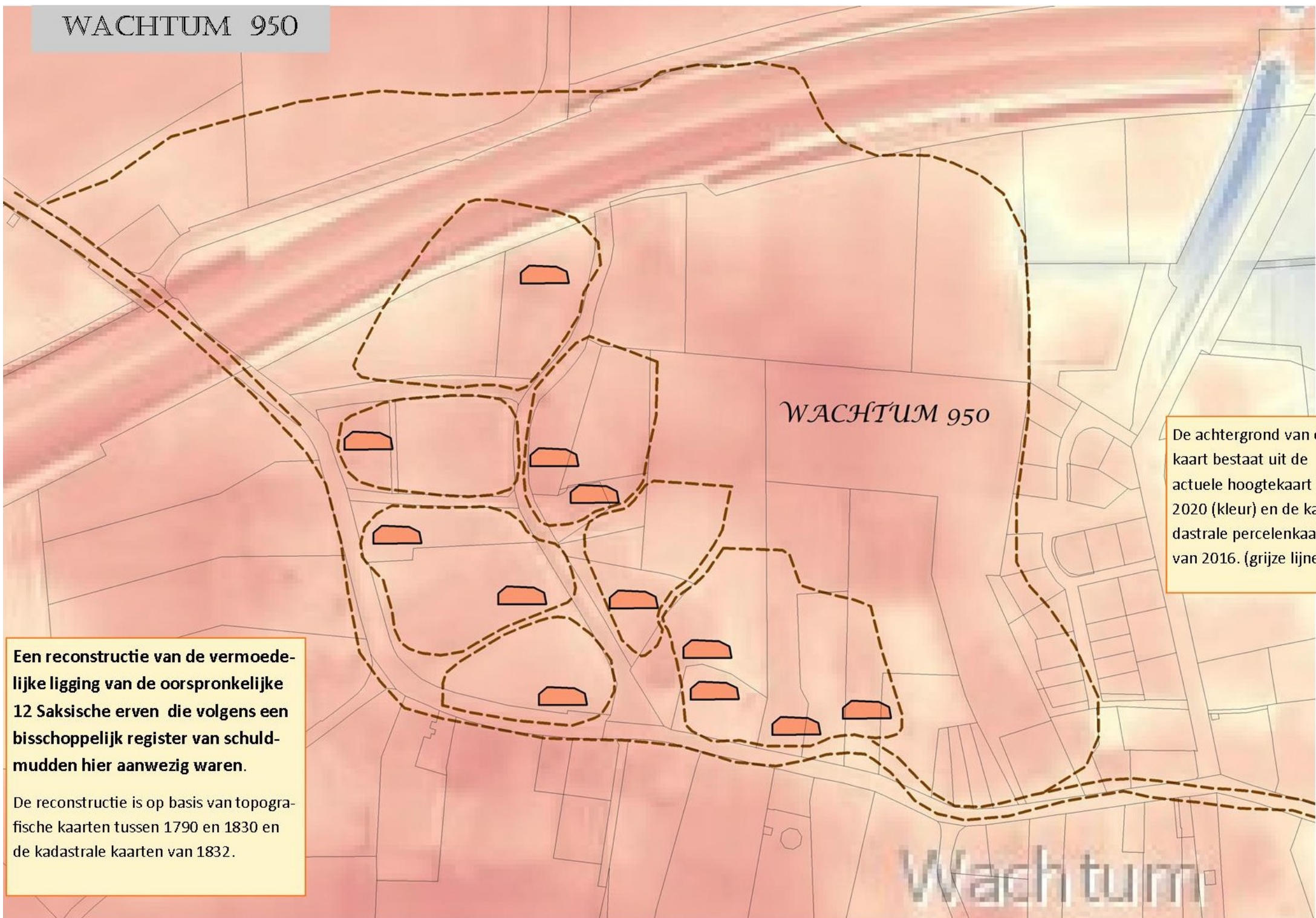
10 schuld mudden

Rechts de kadastrale kaart van 1832 met het dorp Wachtum. Het dorp bestaat duidelijk uit twee delen. Links het westelijk deel met een typisch Saksische kern en rechts een langgerekt deel voornamelijk langs de weg. Wachtum lag in de oudheid nabij een splitsing van hoofdwegen in Drenthe. Rechtsonder de afslag richting Emmen en dan verder over de Hondsrug naar Groningen. Linksboven de weg richting Ruinen en omgeving. In het vorige hoofdstuk is al vermeld dat bij Wachtum een bolwerk met wachttoren moet zijn aangelegd door de Franken om het verkeer te kunnen controleren. De dienstman van de Franken, meestal een ridder uit het leger, kreeg dan een stuk grond in leen om hierop één of meerdere bedrijfsgebouwen neer te zetten om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. De drie boerderijen rechtsboven, gelegen aan het eind van een beekje, kunnen de basis van dat leengoed zijn geweest. De boerderijen eronder zullen dan in latere eeuwen zijn gebouwd door nazaten van de eerste leenman of zijn helpers.

Evenals in Dalen het geval kan zijn is het ook in Wachtum mogelijk dat de oudste inwoners afstammen van zowel de oorspronkelijke Saksische landverhuizers als van de latere Frankische bezetters.

WACHTUM 950

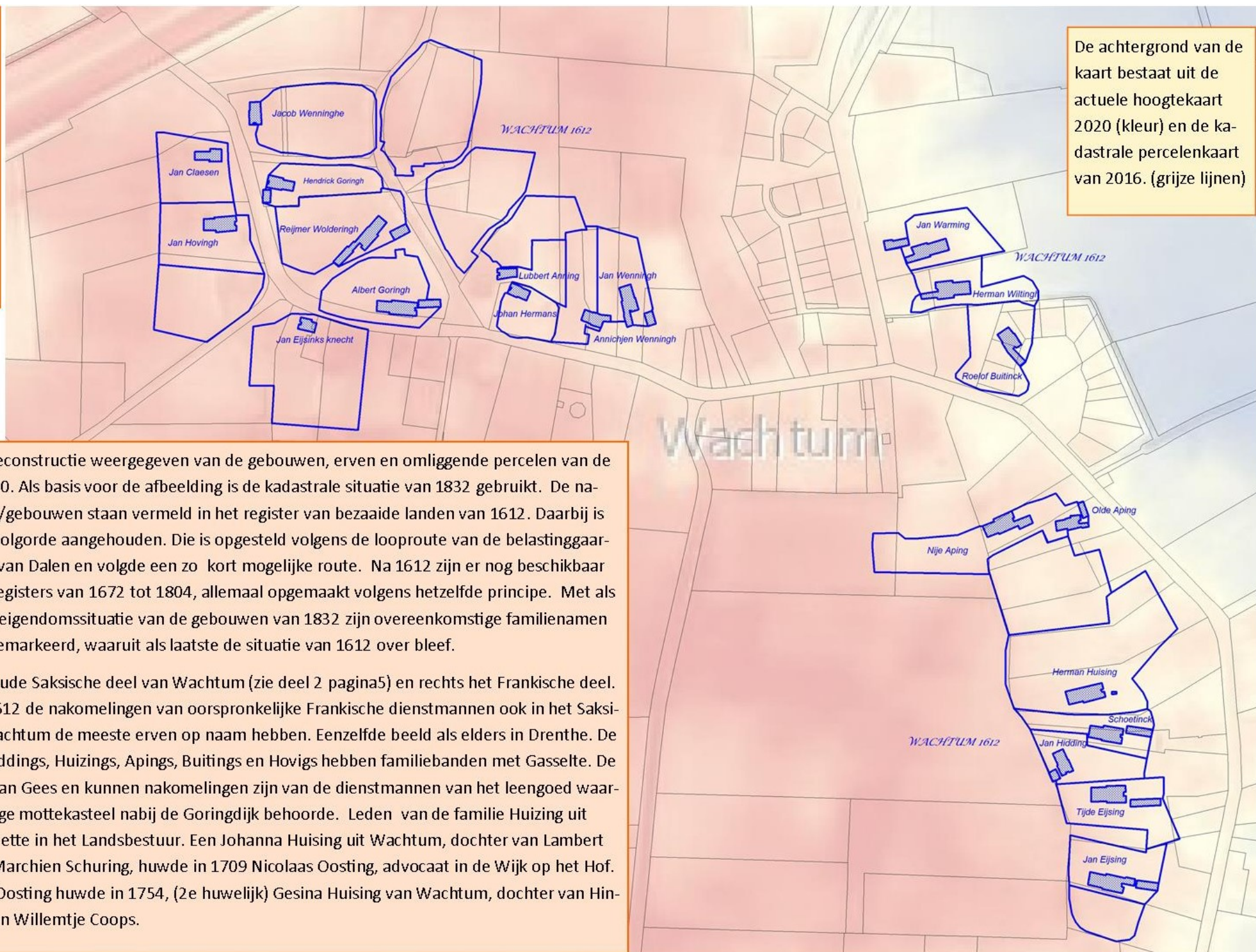
De achtergrond van de kaart bestaat uit de actuele hoogtekaart 2020 (kleur) en de kadastrale percelenkaart van 2016. (grijze lijnen)

Een reconstructie van de vermoedelijke ligging van de oorspronkelijke 12 Saksische erven die volgens een bisschoppelijk register van schuldmudden hier aanwezig waren.

De reconstructie is op basis van topografische kaarten tussen 1790 en 1830 en de kadastrale kaarten van 1832.

W A C H T U M 1612

De achtergrond van de kaart bestaat uit de actuele hoogtekaart 2020 (kleur) en de kadastrale percelenkaart van 2016. (grijze lijnen)

In blauw is een reconstructie weergegeven van de gebouwen, erven en omliggende percelen van de situatie rond 1600. Als basis voor de afbeelding is de kadastrale situatie van 1832 gebruikt. De namen bij de erven/gebouwen staan vermeld in het register van bezaaide landen van 1612. Daarbij is de originele lijstvolgorde aangehouden. Die is opgesteld volgens de looproute van de belastinggaarder. Deze kwam van Dalen en volgde een zo kort mogelijke route. Na 1612 zijn er nog beschikbaar de haardstedenregisters van 1672 tot 1804, allemaal opgemaakt volgens hetzelfde principe. Met als uitgangspunt de eigendomssituatie van de gebouwen van 1832 zijn overeenkomstige familienamen van gebouwen gemarkeerd, waaruit als laatste de situatie van 1612 over bleef.

Linksboven het oude Saksische deel van Wachstum (zie deel 2 pagina5) en rechts het Frankische deel. We zien dat in 1612 de nakomelingen van oorspronkelijke Frankische dienstmannen ook in het Saksische deel van Wachstum de meeste erven op naam hebben. Eenzelfde beeld als elders in Drenthe. De hier vermelde Hiddings, Huizings, Apings, Buitings en Hovigs hebben familiebanden met Gasselte. De Gorings komen van Gees en kunnen nakomelingen zijn van de dienstmannen van het leengoed waar toe het voormalige mottekasteel nabij de Goringdijk behoorde. Leden van de familie Huizing uit Wachstum waren ette in het Landsbestuur. Een Johanna Huising uit Wachstum, dochter van Lambert Jans Huising en Marchien Schuring, huwde in 1709 Nicolaas Oosting, advocaat in de Wijk op het Hof. Zoon Hendricus Oosting huwde in 1754, (2e huwelijk) Gesina Huising van Wachstum, dochter van Hindricus Huisingh en Willemetje Coops.

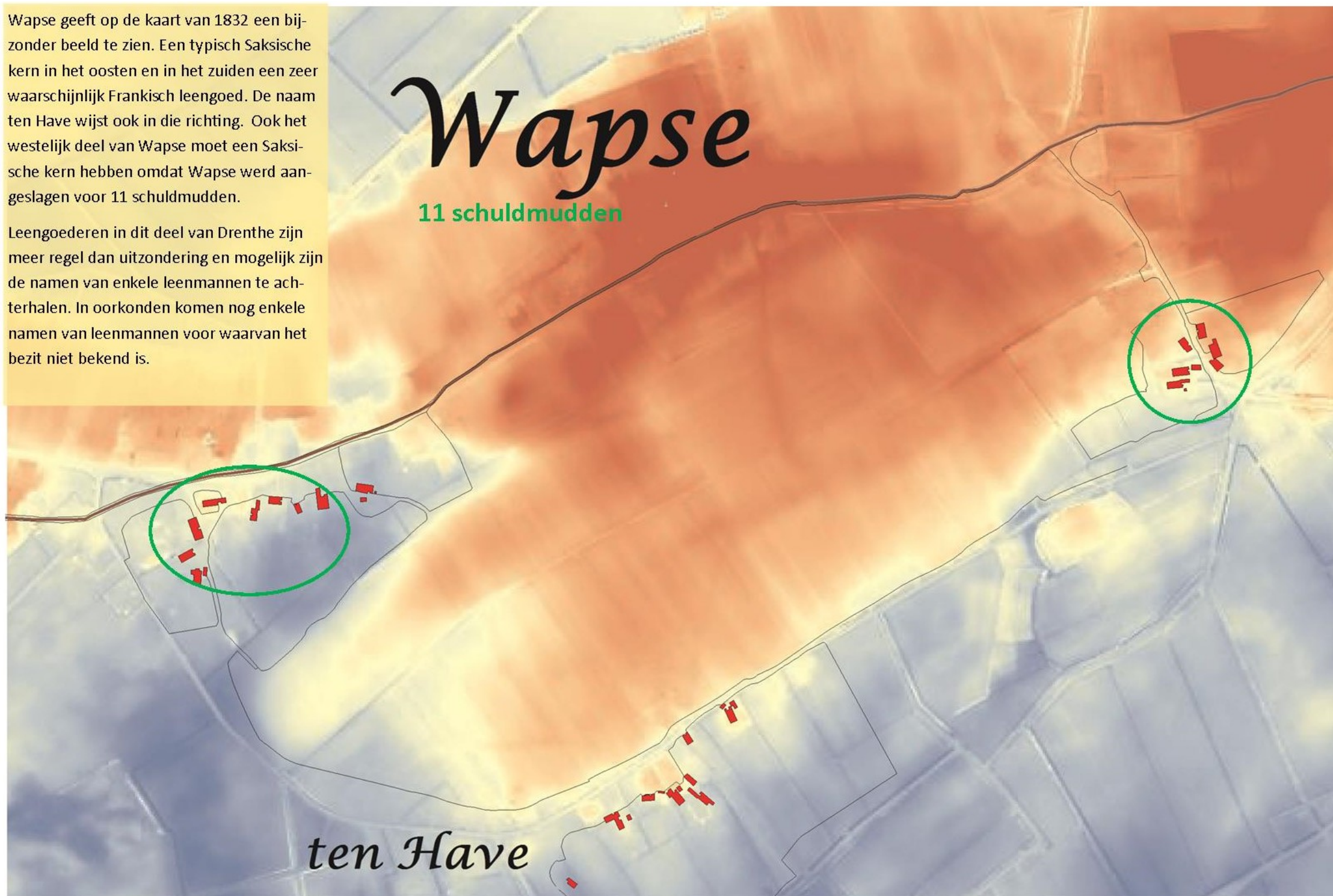
Wapse geeft op de kaart van 1832 een bijzonder beeld te zien. Een typisch Saksische kern in het oosten en in het zuiden een zeer waarschijnlijk Frankisch leengoed. De naam ten Have wijst ook in die richting. Ook het westelijk deel van Wapse moet een Saksische kern hebben omdat Wapse werd aangeslagen voor 11 schuldmudden.

Leengoederen in dit deel van Drenthe zijn meer regel dan uitzondering en mogelijk zijn de namen van enkele leenmannen te achterhalen. In oorkonden komen nog enkele namen van leenmannen voor waarvan het bezit niet bekend is.

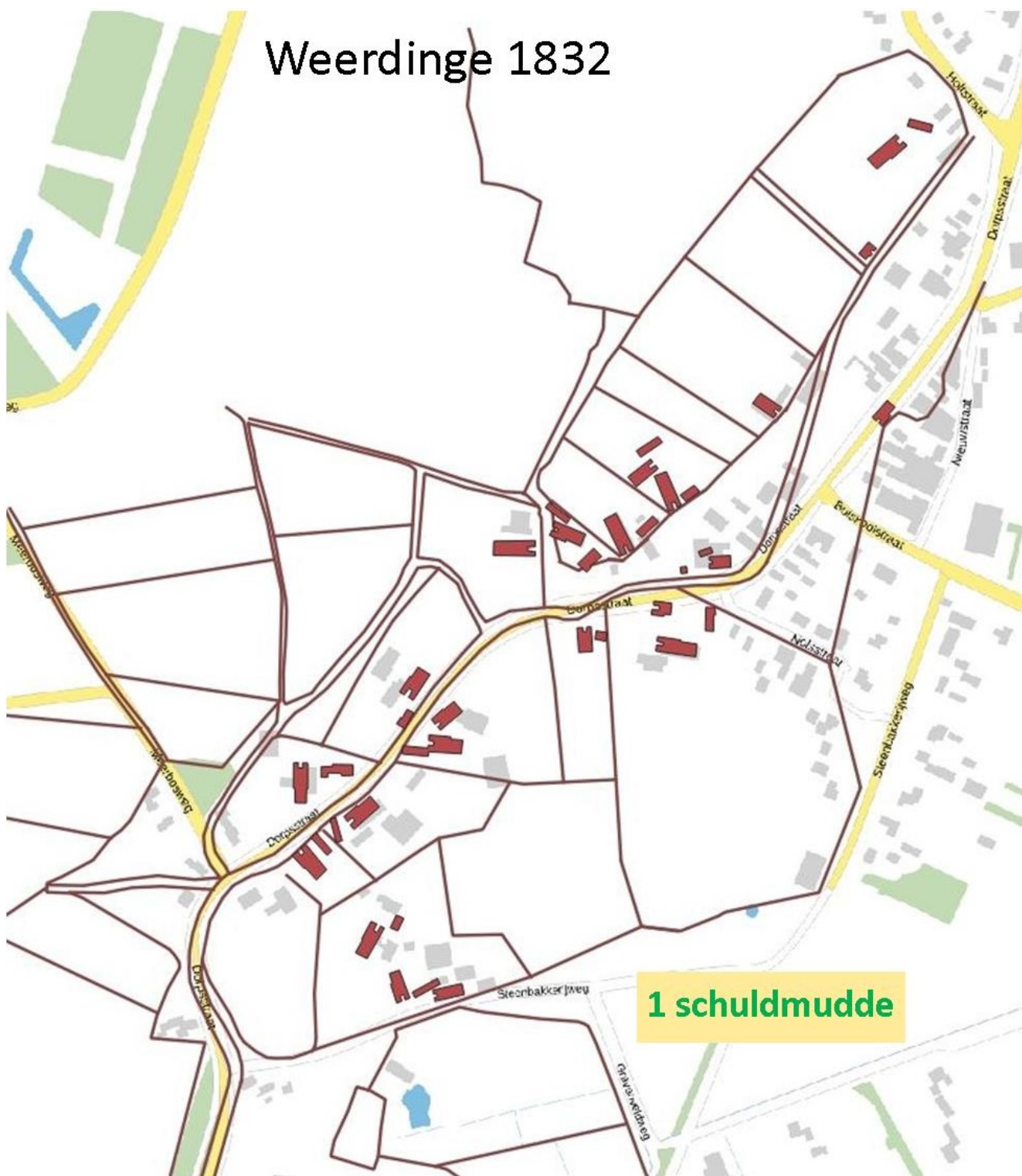
Wapse

11 schuldmudden

ten Have

Weerdinge 1832

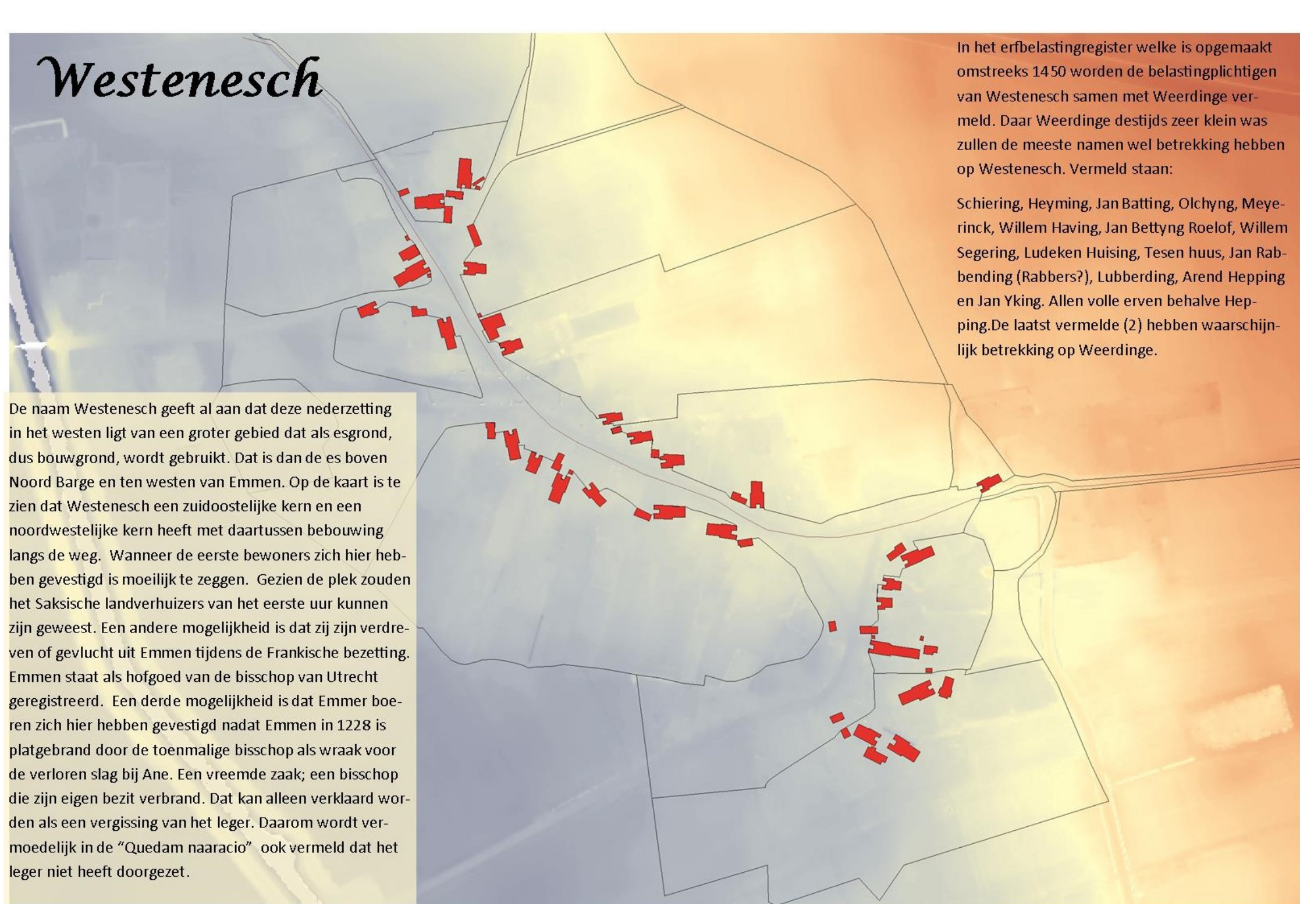

Weerdinge geeft op de kadastrale kaart van 1832 het beeld van een Saksische nederzetting, vooral het middendeel, gelegen op de oostflank van de Hondsrug en aan de rand van het Bourtanger Moor. Maar het wordt in het schuldmutdenregister slechts met 1 schuldmutde vermeld en volgens Blok zou dat overeenkomen met 1 waardeel in de boermarke, ofwel één boerderij omstreeks het jaar 950. Gezien het kaartbeeld van 1832 niet logisch. Nu doet het feit zich voor dat de burens van Weerdinge, de Valther boeren, helemaal niet in het schuldmutdenregister voorkomen. Dit gebied is al duizenden jaren voor het jaar 0 bewoond geweest en ook de Saksische landverhuizers moet de aantrekkelijkheid van dit gebied om te kunnen overleven, niet zijn ontgaan. Bij Valthe begon vroeger een weg die door het veen naar Westerwolde liep. Geen alledaagse verkeersweg, maar meer bedoeld voor een leger om een kortere route naar Westerwolde en Noord Duitsland te hebben. Geen vreedzame plek voor een Saksische samenleving. Er moet dus wel iets anders gebeurd zijn vanaf de komst van de Frankische bezetters in het jaar 800 en de eeuwen erna dat gezorgd heeft voor het beeld van Weerdinge in 1832.

Rond 1450 waren er in Valthe nog maar 2 boerderijen. Hetzelfde geldt voor Weerdinge dat ook in 1450 wordt vermeld in het erfbelastingregister, als een aanvulling van Westenesch. Na de formele erkenning van het Drentse Landrecht door de Bisschop van Utrecht in 1412 volgde aan het eind van de 16e eeuw het einde van het gezag van die Bisschop over Drenthe. In 1598 verkreeg het Landschap Drenthe door secularisatie de gronden in bezit waar voorheen de Bisschop de zeggenschap over had. (Zie het artikel van Ennik in de PDVA van 1978) Vermeld staan 5 bezittingen in Weerdinge.

Zie verder het afzonderlijke artikel over Weerdinge, elders op deze website.

Westenesch

The background of the page is a map of the Westenesch area. It shows a river, likely the Ems, flowing from the top left towards the bottom right. Several clusters of red rectangular shapes are scattered across the map, representing buildings or settlements. The map is overlaid with a grid of yellow and orange squares, possibly representing land parcels or a historical map overlay.

In het erfbelastingregister welke is opgemaakt omstreeks 1450 worden de belastingplichtigen van Westenesch samen met Weerdinge vermeld. Daar Weerdinge destijds zeer klein was zullen de meeste namen wel betrekking hebben op Westenesch. Vermeld staan:

Schiering, Heyming, Jan Batting, Olchyng, Meyerinck, Willem Having, Jan Bettyng Roelof, Willem Segering, Ludeken Huising, Tesen huus, Jan Rabbing (Rabbers?), Lubberding, Arend Hepping en Jan Yking. Allen volle erven behalve Hepping. De laatst vermelde (2) hebben waarschijnlijk betrekking op Weerdinge.

De naam Westenesch geeft al aan dat deze nederzetting in het westen ligt van een groter gebied dat als esgrond, dus bouwgrond, wordt gebruikt. Dat is dan de es boven Noord Barge en ten westen van Emmen. Op de kaart is te zien dat Westenesch een zuidoostelijke kern en een noordwestelijke kern heeft met daartussen bebouwing langs de weg. Wanneer de eerste bewoners zich hier hebben gevestigd is moeilijk te zeggen. Gezien de plek zouden het Saksische landverhuizers van het eerste uur kunnen zijn geweest. Een andere mogelijkheid is dat zij zijn verdreven of gevlucht uit Emmen tijdens de Frankische bezetting. Emmen staat als hofgoed van de bisschop van Utrecht geregistreerd. Een derde mogelijkheid is dat Emmer boeren zich hier hebben gevestigd nadat Emmen in 1228 is platgebrand door de toenmalige bisschop als wraak voor de verloren slag bij Ane. Een vreemde zaak; een bisschop die zijn eigen bezit verbrand. Dat kan alleen verklaard worden als een vergissing van het leger. Daarom wordt vermoedelijk in de "Quedam naaracio" ook vermeld dat het leger niet heeft doorgezet.

In het erfbelastingregister van omstreeks 1450 komt Westerbork niet voor. Wel Boerck, maar gelet op de volgorde van de lijst wordt hiermee Schipborg bedoeld.

Westerbork

7 schuldmudden

Westerbork lijkt op de kaart van 1832 te zijn ontstaan als een verzameling verspreid liggende groepjes boerderijen. De kerk is gebouwd in het noordwesten en vermoedelijk ruim buiten de toen aanwezige Saksische hoeves. Die kern van de Saksische nederzetting moet bestaan hebben uit 7 hoeves. Het kaartbeeld van 1832 doet vermoeden dat deze hoeves gezocht moeten worden binnen de groene omlijnningen op de kaart. De boerderijen direct ten zuiden en oosten van de kerk zullen zijn gebouwd nadat de Franken dit gebied vast onder controle hadden. De bezitters waren dienstmannen/leenmannen van de bisschop van Utrecht. De kerk van Westerbork was ook dienstbaar voor de nederzettingen in de omgeving, zoals Swigtelo, Elp, Orvelte, Eursing, Garminge, Balinge, Bruntinge en Mantinge.

Westerbork zal zijn verdere ontwikkeling grotendeels te danken hebben aan ambachtslieden uit Westfalen die met de Frankische bestuurders, zowel op wereldlijk als kerkelijk gebied, zijn meegekomen en vanwege de centrale ligging in het gebied op een knooppunt van wegen.

Westervelde is uitvoerig beschreven door A. Blaauw in zijn studie "Westervelde een Drentse buurtschap, erven, eigenerfden en meiers in vroeger eeuwen". Een uitgave van de Stichting Het Drentse Boek in 1987 als deel van de Drentse Historische Reeks. Blaauw was geïnspireerd door het in 1985 verschenen standaardwerk "Geschiedenis van Drenthe" onder redactie van J Heringa. Blaauw begint in zijn voorwoord met een citaat uit een brief van Heringa aan hem: "Men moet de Drentsche geschiedenis van de dorpen uit verstaan, dat wil zeggen, van de huizen uit".

Blaauw begint dan met het verzamelen van alle gegevens die hij in archieven kan vinden met als oudste stukken gedateerd begin 17e eeuw. Een paar zaken vallen hem op. Rond 1630 wordt in kohieren vermeld dat de zogenaamde borg van Westervelde, bezit van Herman Lunsche, een leengoed is. De oorsprong kan hij niet vinden. Verder vindt hij het huwelijkspatroon opmerkelijk. Op deze vragen kan nu een redelijk antwoord worden gegeven..

In de oorkonde van omstreeks 1330, met de verdeling van de Norgse goederen over de erfgenamen van Hendrik van Norch wordt Otto van Norch aangeslagen voor het geheel en voor het goed Gruedelinc en voor goederen elders in Drenthe. Omdat het goed Gruedelinc later niet meer voorkomt in registers, maar wel het goed Nydinc in 1379, met als leenman Arend Huys van Ruinen, kleinzoon van Otto van Norch, en welk goed te traceren is ter plaatse van Hoofdweg 19 in Westervelde, ook wel de borg genoemd, moet het goed Nydinc een vervanger zijn van het goed Gruedelinc. Dat kan dan gelegen hebben bij het omgrachte perceel dat ook nu nog aanwezig is en waar op de Franse kaart nog een gebouw staat ingetekend. (vermoedelijk de duiventil; info Hans Tonckens)

Uit de oorkonde van 1330 is af te leiden dat Otto van Norch niet op Gruedelinc woonde, maar elders verbleef. Vermoedelijk in Groningen of in Kampen waar hij tot februari 1327 nog wordt vermeld in de Stadsboeken. Hij was met andere aanhangers van de bisschop van Utrecht door het Landshapsbestuur uit Drenthe verbannen.

Uit latere oorkonden blijkt dat Otto van Norch nog meer grond in Westervelde en Veenhuizen moet hebben bezeten. Zo ook de erven Hoofdweg 3 en 5 in Westervelde. Nazaten van Otto worden later vermeld als bezitters van de leenrechten.

Westervelde omstreeks 1600

Westervelde 1800
(basis Franse kaart)

Hunebed

Niet exact te plaatsen:
Fenne Roelofs
Mereije Schepers
Albert Holtinge
Marten Wilms
Herman Lambers
Tonnis Wybels
De laatste twee zijn waarschijnlijk buitenburen
(Namenbron: register bezaaide landen)

Albert Jans
Roelof Peters
Tymen Boelinge

(Christaan Ketell)

Roelof Sickinge
(Schuring/Pelinge)

jonge Jan Suinge

Jan Jacobs

Jan Roelofs

(Lunsinck)

Geert Scheper
(Lunsinck)

Jan Floris

Peter Jans

(Herman Lunsinck)

Jan Leppers
(Lettebers)
(Herman Lunsinck)

Herman Lunsinck

Westervelde 1612

Bewoners/gebruikers van gebouwen
(tussen haakjes de eigenaren)

(voormalige raatakkers)

Voor deze kaart is als achtergrond de topografie van de Franse kaart van 1800 gekopieerd. Alleen die begrenzingen zijn overgenomen die een zo goed mogelijk beeld kunnen geven van de topografie van het beschreven jaar. De afgebeelde gebouwen zijn wat de omtrek en ligging betreft overgenomen van de Kadastrale kaart van 1832 omdat geen nauwkeurigere kaart voorhanden is. De weg- en perceelsbegrenzingen omstreeks 1600 zullen niet veel afgeweken hebben van die van 1800. Voor de plaatsing van de namen van de belastingplichtigen is gebruik gemaakt van de studie van A Blauw in zijn boek Westervelde, een drentse buurschap, de scans van het register van bezaaide landen van 1612, aanwezig in het Drents Archief en van latere registers. Ook het Huisarchief Westervelde is doorzocht op mogelijke aanwijzingen.

Een aantal vermelde namen in het register van 1612 kunnen niet of niet met zekerheid worden geplaatst. Ook zullen enkele vermelde namen wel gebruikers zijn van grond bij Westervelde, maar uitwonend zijn. De plaats waar de gebouwen zullen hebben gestaan zal niet veel afwijken van de huidige plaats, gelet op de hoogteverschillen in het terrein.

Van de jaren 1693 en 1784 zijn overeenkomstige kaarten gemaakt. Voor geïnteresseerden gratis verkrijgbaar via

post@dorpshistorie.nl

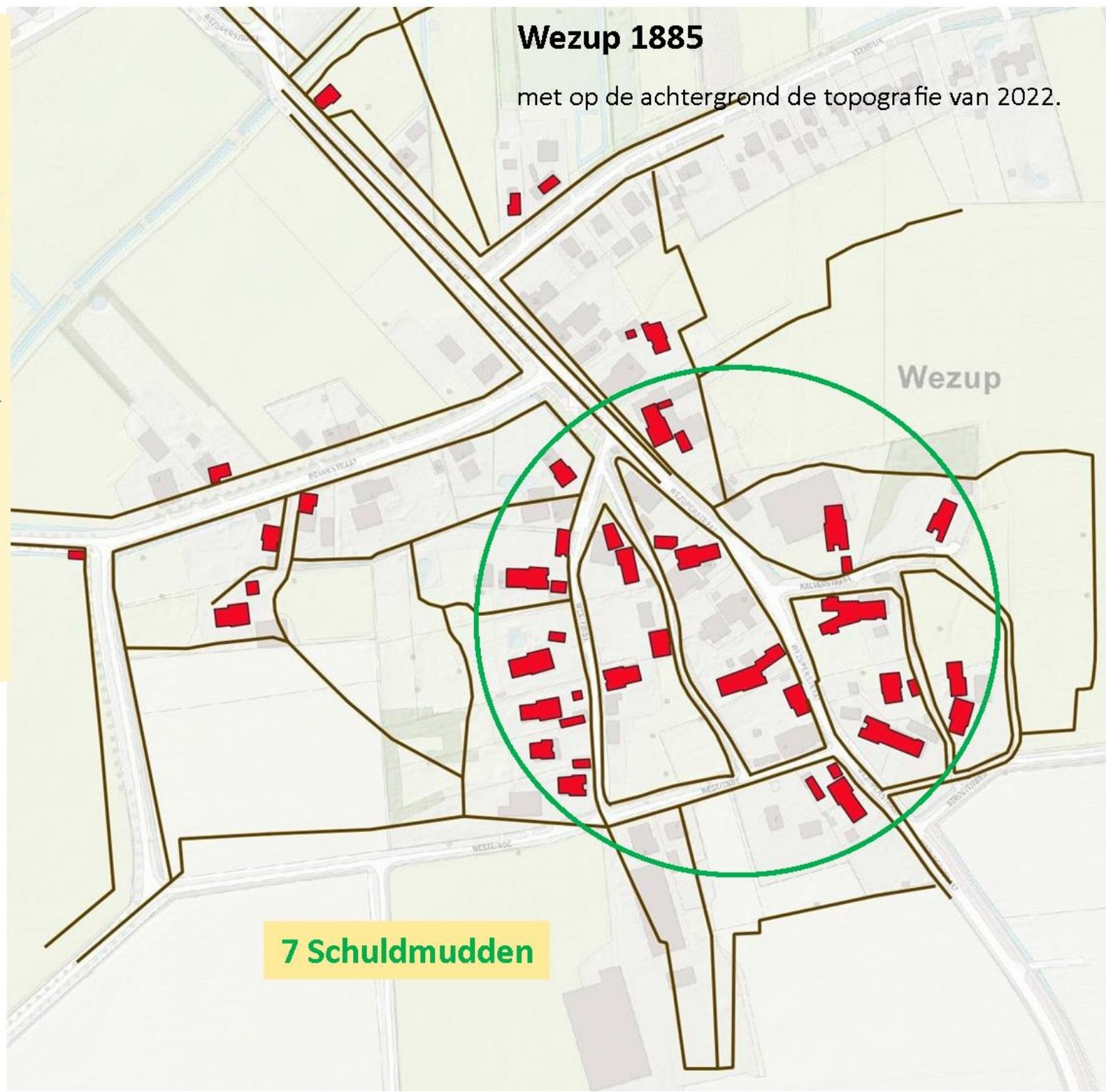
Wezup is een Saksische nederzetting met oorspronkelijk 7 hoeves. Die hoeves zullen op basis van het kaartbeeld van 1885 waarschijnlijk gelegen hebben binnen de groene cirkel op de kaart.

Het kadastrale minuutplan van 1832 is verloren gegaan, zoals ook van de andere dorpen in de gemeente Zweeloo. Als benadering van de situatie in 1832 is de kaart genomen die gebruikt is voor de schatting van de grondbelasting als gevolg van de wetswijziging in 1878. De schatting is uitgevoerd en verwerkt in de jaren 1882-1887. De grondbelastingsschattingskaarten zijn te vinden in het Drents Archief onder overige scans. Namen van eigenaren van 1832 kunt u achterhalen via de kadviewer.

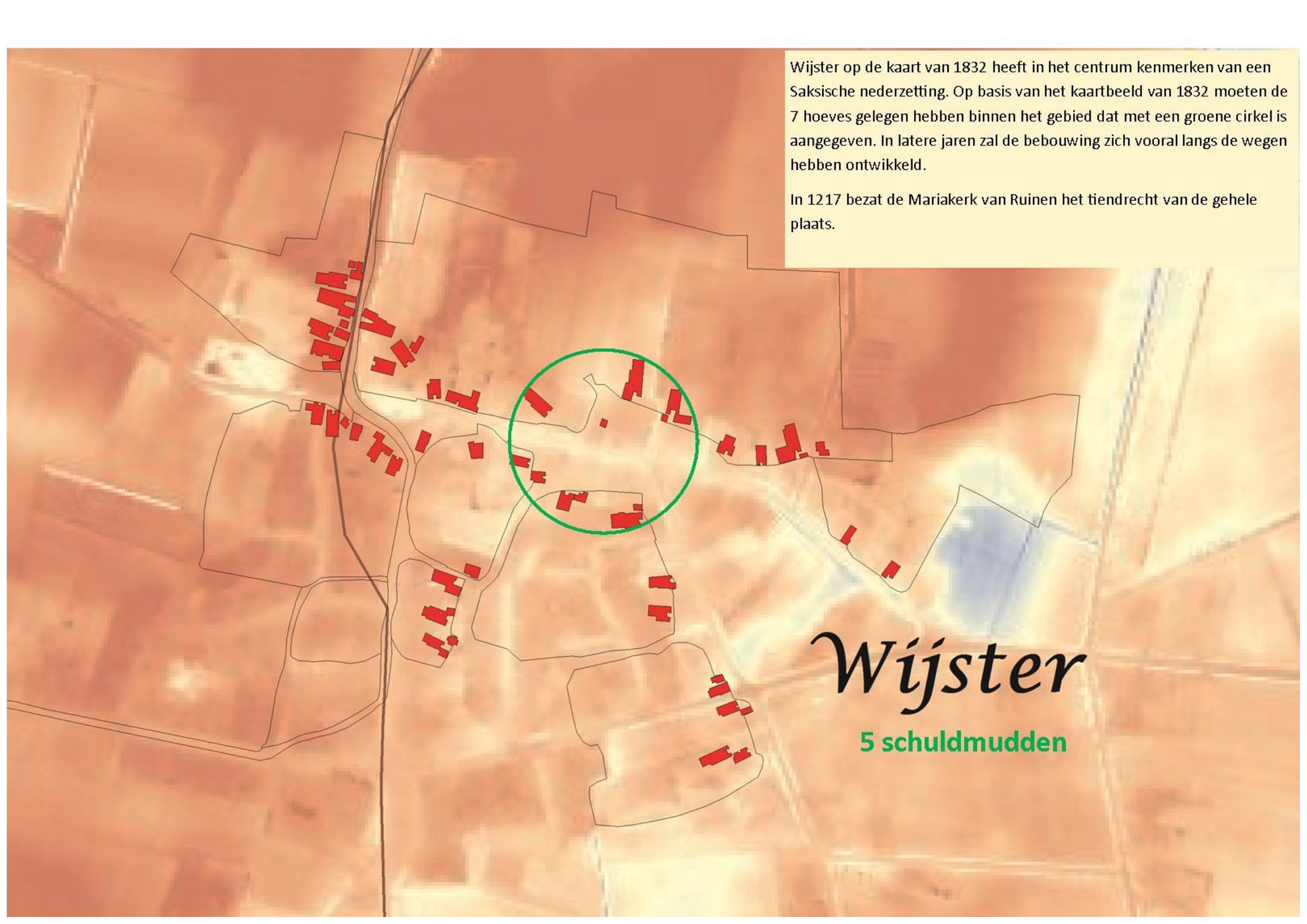
Namen van belastingplichtigen in 1450 vinden we in het erfbelastingregister. Vermeld staan: Ludeken Olde Lanting, Wycher Nye Lanting, Jan Levynkeghe? (Levekens), Jan Ybinge, Jan Alynkeghe (Aling?), Dubbold ten Nyenhus, Willem Schallyng, (Schuiling?), Lude Grues, Engbert hues, de olde Clawes Wenning, Hasekynghe ligt woest.

Wezup 1885

met op de achtergrond de topografie van 2022.

7 Schuldmudden

Wijster op de kaart van 1832 heeft in het centrum kenmerken van een Saksische nederzetting. Op basis van het kaartbeeld van 1832 moeten de 7 hoeves gelegen hebben binnen het gebied dat met een groene cirkel is aangegeven. In latere jaren zal de bebouwing zich vooral langs de wegen hebben ontwikkeld.

In 1217 bezat de Mariakerk van Ruinen het tiendrecht van de gehele plaats.

Wijster

5 schuldmudden

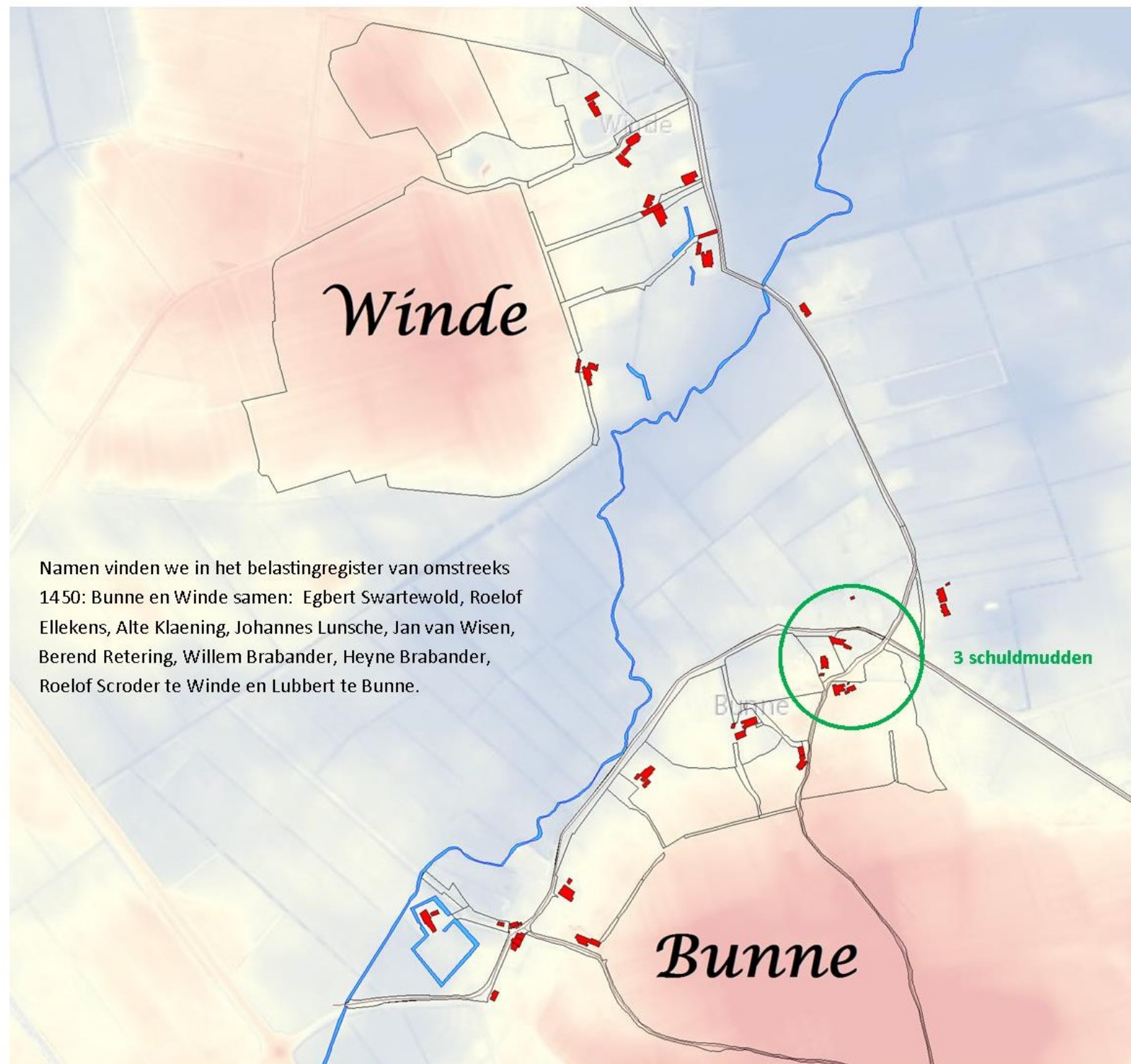
De nederzetting Winde heeft geen typisch Saksische kenmerken maar wel de kenmerken van een Frankisch leengoed. De leenman/dienstman kan een binding hebben gehad met de burcht te Bunne maar heeft waarschijnlijk een versterkte boerderij op het leengoed bewoond. Winde zal zijn ontstaan na 1145.

Die burcht te Bunne is in 1145 gebouwd, met een kapel en een bierbrouwerij, door of in opdracht van bisschop Hartbert of Herbert van Utrecht, afkomstig uit Wierum boven Groningen en een nazaat van Werl. Bij deze burcht horen de boerderijen die er direct naast liggen.

De oude Saksische nederzetting Bunne ligt er ten oosten van. Vermoedelijk was dit een zeer kleine nederzetting van slechts drie boerderijen. Bunne komt namelijk met 3 mudden voor op de schuldmuddenlijst. De burcht van Bunne wordt als leengoed een enkele maal vermeld. In 1272 is de burcht overgedragen aan de Ridderlijke Duitse orde te Utrecht en is het een klooster geworden. Wie het leengoed Winde in bezit heeft gehad staat nergens vermeld, maar er worden in oorkonden wel personen vermeld met de toevoeging van Winde. Zo is Johan die Lunsche van Winde op 15 mei 1419 getuige bij een verzoening tussen de bisschop en de Vetkopers. Ook vermeld Arent van Steenwijck en Herman Hiddingh. Zie Ostfriesisches Urkundenbuch nr. 268.

In 1217 bezit de Mariakerk van Ruinen één pand in Bunne.

In 1395 blijkt leenman Ludolf de Lunsche van Winde de bisschop van Utrecht trouw te zijn.

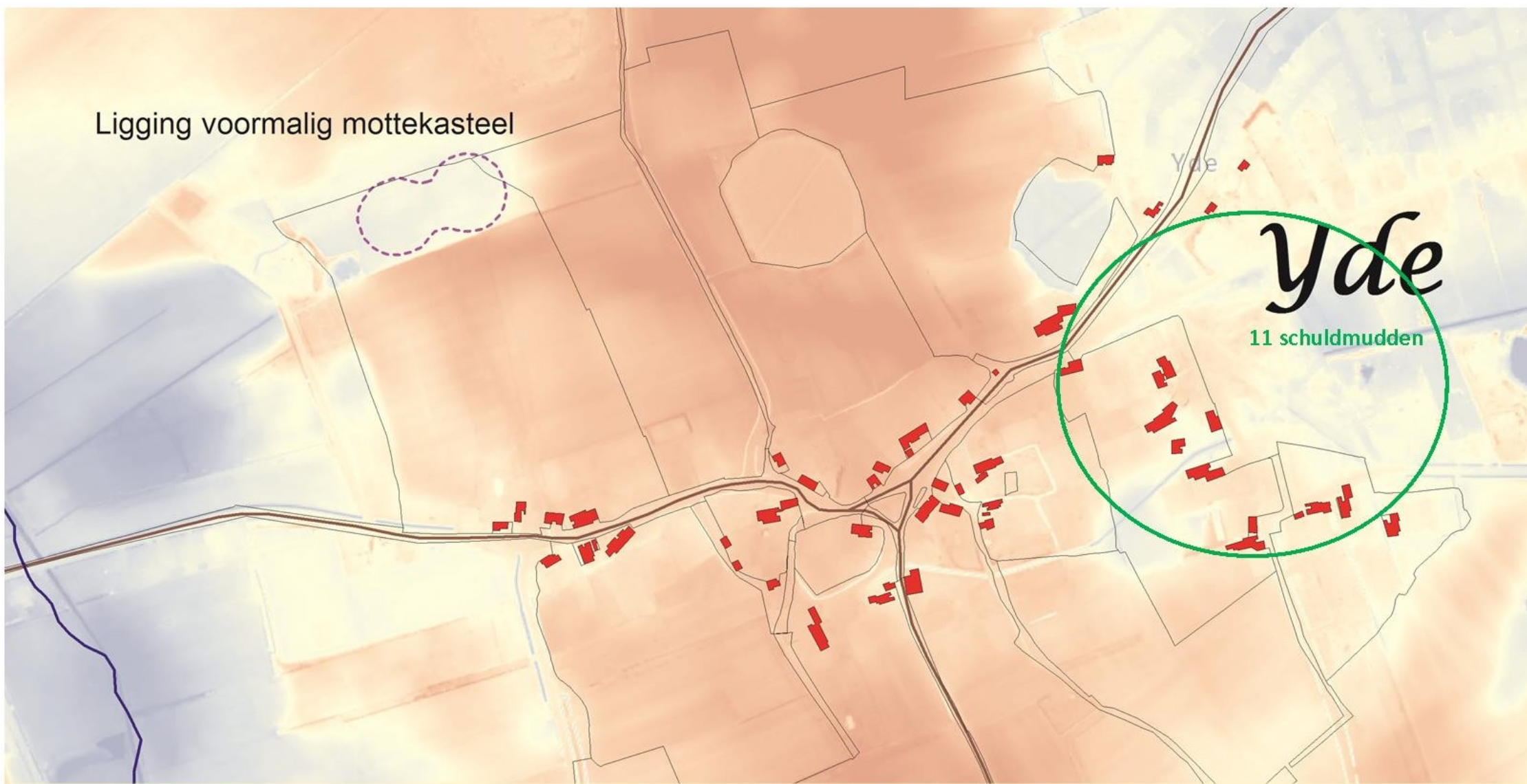
Witten is een kleine nederzetting aan de rand van de Smildeger Venen. In het westen en aan de bovenloop van vele stroompjes die van uit het veen in oostelijke richting afwaterden richting Drentse A. De kern van de Saksische nederzetting die uit 2 hoeves moet hebben bestaan volgens het schuldmuddenregister, zal op basis van het kaartbeeld 1832 vermoedelijk in het midden van de nederzetting gezocht moeten worden.

Vermelde namen in het erfbelastingregister van 1450: Aelke Schulting, Herman Luessens, Hendrik Benikens, Roelof van Aker, Roelof Levekens. Allen halve erven of minder.

Omstreeks 1300 had de Proosdij van St Pieter te Utrecht inkomsten uit Witten van één huis, 30 denarios Gronings met 1 denarium Anglie voor de kerk van Anlo.

Van het huis Herardi ontving men 5 uncias Gronings.

Ligging voormalig mottekasteel

De nederzetting Yde ligt niet direct aan een rivier maar op het hoogste deel van een zandrug, bij een splitsing of kruispunt van wegen. Yde komt met 11 mudden voor op de schuldmud-denlijst, zodat het volgens Blok van origine een Saksische nederzetting is. Het meest westelijke groepje boerderijen is mogelijk niet van Saksisch origine, maar gebouwd door de Frankische bezetters die op dit strategische punt een burcht ter bewaking van dit punt hebben gebouwd. (Zie het deel 2 van dit artikel) Daarbij zijn bedrijfsgebouwen ter voorziening in de levensbehoefte noodzakelijk. Het lijkt erop dat het gehele perceel ten zuiden van de motte op de kaart daarvoor gebruikt is met de bedrijfsgebouwen aan de weg. Dit perceel was in 1832 nog ei-gendom van nazaten van leenmannen uit de middeleeuwen. Bij de splitsing van wegen zullen later handwerkslieden en kooplui samen met enkele landbouwers/veehouders gezorgd heb-ben voor een dorpskern. Yde heeft geen kerk en de vroegste bewoners zullen dan ter kerke zijn gegaan in de kapel van het landgoed. Daar de eerste kerken in Drenthe pas omstreeks het jaar 1000 zijn gebouwd kan het zijn dat de kapel/kerk van Eelde dienst heeft gedaan voor zowel de Frankische bezetters als de Saksisch Drentse bekeerden. In 1450 komen de volgende namen voor in het erfbelastingregister: Wieffe Lanting, Ghiebe ter Schuur, Albert Tissing, Roelof Emyghe, Jan Schoping en Wilte Elmering. Totaal 6 volle erven. Ook Yde heeft in de woelige jaren omstreeks de slag bij Ane en in de eeuw erna kennelijk veel te lijden gehad van het oorlogsgeweld. In 1379 is Roelof Polleman in Yde leenman van de bisschop van Utrecht van het Wrentinge-goet en de gruit.